

EVOCACIÓ D'ANTONI VILA ARRUFAT

ENRIC JARDÍ

Tots els qui han tingut la sort de tractar el gran artista que avui recordem amb motiu del centenari de la seva naixença, convindran amb mi que Antoni Vila Arrufat fou una persona de qualitat que captivava per la seva bonhomia, per la seva senzillesa i per la seva cortesia. En altres paraules, el podríem definir com «tot un senyor».

Jo vaig tenir ocasió de comprovar aquestes virtuts pel juny de 1976, quan m'invità a pronunciar una conferència i a participar en una taula rodona al Museu d'Art de Sabadell en l'escaiença d'una exposició antològica de l'obra del seu pare, Joan Vila Cinca, mestre de diverses generacions d'artistes sabadellencs, Vila Arrufat, amb molta delicadesa, insinuà que ell m'havia invitat pel meu oblit de citar Vila Cinca en una sucinta panoràmica de la pintura catalana del dinovè segle que jo acabava de publicar. No cal dir que una visita detinguda a l'antològica en qüestió em féu lamentar la meua omisió i així ho vaig confessar francament al promotor dels actes del Museu, encara que, per la natura del meu treball —que repeteixo constituïa un resum de la plàstica del nostre país en la darrera centúria, m'hauria estat difícil encaixar la personalitat del patriarca de l'escola pictòrica de Sabadell.

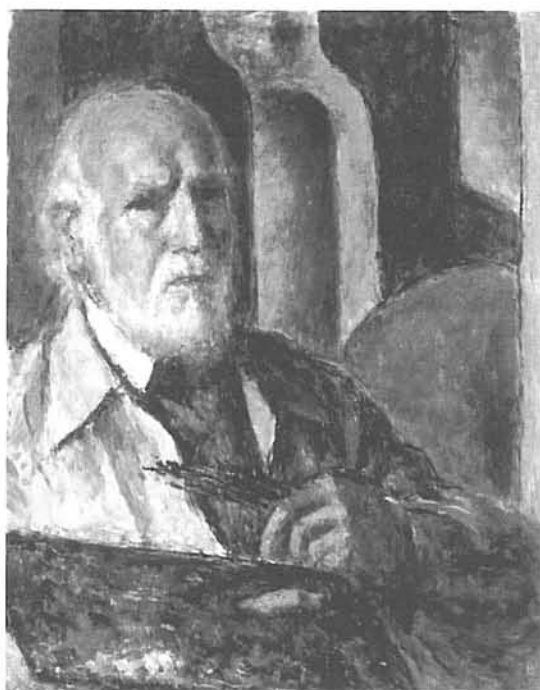
Sigui com sigui, l'episodi del 76, em va permetre apreciar la talla humana d'Antoni Vila Arrufat, l'obra del qual ja admirava de temps, però sobretot, em va fer donar compte de la gran estima, la veneració jo diria, que ell tenia pel seu pare i per la seva pintura.

El gran artista que avui recordem, per agrair la meua insignificant participació en els actes en honor a Joan Vila Cinca, em regalà un aiguafort que és un retrat del seu progenitor pintat prop d'una finestra, a les acaballes de la seva vida, una obra que tinc penjada a casa i sovint contemplo amb delectança, no únicament per admirar la traça amb que fou realitzada, per accentuar el clarobscur amb que ve descrita una figura humana il·luminada pel sol de posta que penetra d'esquitllentes en la modesta cambra de treball de l'ancià, sinó també —i gosaria dir principalment— perquè palesa la tendresa de sentiments que l'autor d'aquell gravat posà en la seva realització.

Un estudi més aprofundit de la producció d'Antoni Vila Arrufat com a pintor de cavallet, m'ha permès descobrir altres obres seves amb la imatge de Joan Vila Cinca descrita d'una manera entranyable. Em refereixo al quadre de grans proporcions que data de l'any 36, intitulat «Intimitat» en el qual el pare, abrigat amb una bata casolana i cofat amb una boina, roman pensarós prop de la taula. A la penombra s'endevina la silueta de la mare de l'artista que, en canvi, ve retratada fidelment de mig cos, al costat del vell pintor en una impressionant composició que duu el títol «Els meus pares» pintada, igualment, a l'any 1936. Tanmateix, deixo per més endavant la referència als retrats que Vila Arrufat va fer de la seva mare.

A mitjan 1937, el nostre pintor, per fugir dels bombardeigs que començaven a castigar Barcelona; on ell s'havia domiciliat en contraure matrimoni i també per sostreure's, en el possible, d'altres calamitats de la guerra civil, s'instal·là amb l'esposa, els dos fills haguts del seu enllaç i els ancians pares, al minúscul poblet de Sant Sebastià de Montmajor, en el veïnatge de Caldes de Montbui. En aquella llar provisional, Antoni Vila Arrufat produí un bon nombre de retrats. Un dels més impressionants és el que féu, pel setembre de 1938, de Joan Vila Cinca, que no trigaria a morir, com ho acredita la nota autògrafa de l'artista, seguida d'una creu, que diu «ha mort a les 11 i 1/2 del 2 de desembre de 1938», inscripció certament punyent. Més impressionant per mi ha estat el fragment del dietari que portava l'artista, la lectura del qual m'ha facilitat Joan Vila Grau, el seu fill i estimat company meu d'Acadèmia. El text d'Antoni Vila Arrufat que he pogut llegir és massa íntim per repetir-lo aquí. Us diré, només, que Vila Arrufat declara haver-lo escrit la nit del dos al tres de desembre, prop del foc, tot sol, mentre la resta de la família descansa i un petit llum parpalleja sobre el cos fred del seu inoblidable pare, l'agonia del qual havia presenciats tenint-lo agafat de la mà. Els seus ulls, ve a dir, ja no reflectiran més el blau de les muntanyes i la verdor dels pins de la rodalia que agradaven tant al seu progenitor. Com «a corol·lari dolorós d'aquests dos anys de guerra de fam i tristesa», Antoni Vila Arrufat es morfon en el dolor, però vol deixar constància del seu amor filial i de què sempre «em sentiré ben orgullós del meu bon pare, bon mestre, de cor infantil, ple d'il·lusions quasi puerils fins a l'últim instant».

La mateixa devoció filial mostra l'artista de Sabadell envers la seva mare a través de la seva obra pictòrica. Coneixem alguns retrats de l'esposa de Joan Vila Cinca: Una imatge robusta de la seva testa que data de 1914; una composició de 1918, intitulada «La mare cosint», realitzada amb pinzellades lleugeres amb una tècnica en la que Rafael Santos Torroella i Francesc Fontbona han detectat una certa influència de Mela Muttermilch, la pintora polonesa que, l'any 1911 exposà a Barcelona i dos quadres més tardans del nostre artista, signats el 1939, ambdós impressionants pel seu realisme i intitulats, per un igual: «La meva mare malalta». De la bona dona, que no trigaria gaire a seguir el camí del seu espòs ja que moriria pel mes de juny d'aquell any, només veiem la testa descansant en un coixí, amb els ulls clucs. Lamento no poder precisar quin dels dos retrats de la mare fou considerat per Vila Arrufat com la seva millor pintura de cavallet, com declara el mateix artista en un reportatge de l'any 1955.



«Autoretrat» d'Antoni Vila Arrufat (1986)
(Col·lec. Vila-Grau).

En acabar la taula rodona celebrada al Museu de Sabadell a la que m'he referit, vaig ésser convidat a un sopar per l'organitzador de l'homenatge a Vila Cinca. Em fou destinat un seient prop d'Antoni Vila Arrufat i de la seva esposa, Josefina Grau i Molins i en el curs de l'àpat vaig poder comprovar la continuada sol·licitud del pintor envers la seva muller, que semblava molt delicada de salut. Posteriorment he sabut que ella, que patia d'una seriosa afecció cardíaca, moriria pel desembre del 82. La senyora Vila Arrufat tenia un aspecte inconfusible; unes faccions de gran correcció, un front ampli que venia emmarcat per una cabellera pentinada simètricament com la de gairebé totes les verges des del Renaixement (no debades el nostre pintor havia admirat a Itàlia, l'any 1923, Fra Angèlic i Botticelli). M'he adonat que Josefina Grau constituí el model femení predilecte, gairebé exclusiu del seu espòs. La seva imatge és perpetuada en la gran quantitat de dibuixos i de gravats que eixiren de les seves mans o en la més limitada però força estimable producció com a pintor a l'oli. Ja sigui tota sola; ja agombolant un infant als braços. Les «maternitats» de l'artista sabadellenc s'han fet famoses, com la que fou exhibida a l'Exposició de Primavera de 1933 i que ha passat a enriquir els fons del Museu d'Art Modern de Barcelona.

El segon protagonista d'aquella magnífica col·lecció de «maternitats», em refereixo al nadó que descansa confiat a la falda de la mare, és un dels dos fills del matrimoni, la gran, Teresa, o el menor, Joan, si no coincideixen ambdós en la mateixa posició.

També Antoni Vila Arrufat retrata moltes vegades Teresa i Joan d'una manera conjunta —com en un simpàtic quadre de l'any 35 en què apareixen en el mateix llit, incorporats, tenint aprop alguna joguina per distreure's en aquelles inacabables hores de convalescència de les malalties infantils que tots hem passat— o bé individualment. A l'obra de l'artista avui evocat, les Tereses i Joan Vila Grau fan tossa. M'han dit que un dels nens arribà a queixar-se a la mare per haver-se casat amb un pintor perquè ja estava tip de servir de model.

Evidentment, no puc fer un inventari dels retrats dels fills d'Antoni Vila Arrufat, però vull esmentar únicament el de Joan amb la paleta i els pinzells a la mà, un quadre que el seu autor intitulà «Pintor jove» amb una secreta complaença de veure com la dinastia fundada per Joan Vila Cinca, que ell havia tingut l'orgull de continuar, es perpetuaria amb Joan Vila Grau, que acabaria destacant com a vitraller, i potser sense saber encara que seguiria amb altres tres artistes fills de Joan, que duen els cognoms de Vila Delcós: Eusebi, pintor, Antoni, també vitraller, i Jordi, dibuixant-il·lustrador.

Per acabar diria que tota la delicadesa d'esperit del gran artista que fou Antoni Vila Arrufat, mestre unànimament reconegut com a muralista, pintor de cavallet i gravador, es revelà especialment en l'amor que posà en retratar els pares, l'esposa i els fills.

Tal vegada és oportú recordar-ho ara que acabem de celebrar l'Any internacional de la família.